

МЕТОДОЛОГИЈА ПИЛОТ ИСТРАЖИВАЊА СТРУКТУРЕ ТРОШКОВА И РАСХОДА ПОСЛОВАЊА ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА И ПРЕДУЗЕТНИКА, 2010.

ПРАВНИ ОСНОВ

Истраживање се спроводи на основу члана 8. и члана 28. Закона о званичној статистици („Службени гласник РС“, број 104/09), као и Стратегије развоја званичне статистике Републике Србије у периоду од 2009. до 2012. године („Службени гласник РС“, број 7/2009).

МЕТОДОЛОШКЕ ОСНОВЕ

Циљ и садржај статистичког истраживања

„Истраживање структуре трошкова и расхода пословања привредних друштава и предузетника, 2010“ (обрасци СТР-1 и СТР-2) представља пилот истраживање у оквиру IPA 2007 пројекта – Унапређење структурних капацитета Републичког завода за статистику („*Improving Structural Capacity of the Serbian Statistical Office in view of approximating to ESS requirements in cooperation with the Statistical Office of Serbia*“). Компонента број 1 Пројекта, која је посвећена националним рачунима, има у свом фокусу успостављање методолошких основа за увођење „табела понуде и употребе“ (*Supply and Use Tables*) у систем националних рачуна, а пилот истраживање представља финализацију активности у поменутом пројекту и истовремено припрему за нова истраживања из ове области која се очекују у наредним годинама.

Предмет истраживања јесте структура материјалних и нематеријалних трошкова и расхода пословања микро, малих и средњих привредних друштава и предузетника. Ови подаци сачињавају неопходни елемент за компилацију матрице међуфазне потрошње, тј. табеле употребе различитих инпута у процесу производње, која представља кључни модул у систему табела понуде и употребе. С обзиром на то да се овакви подаци не могу прикупити из административних извора и постојећих статистичких истраживања, уобичајена пракса у земљама чланицама ЕУ јесте да се ови подаци прикупљају посебним истраживањем. Обезбеђена су средства за хиљаду извештајних јединица које ће бити испитане анкетирањем на основу упитника који је усаглашен са препорукама међународног експерта који је руководиоца активности у оквиру Пројекта.

Имајући у виду комплексност предмета истраживања, његов примарни циљ јесте тестирање садржаја и дизајна упитника, као и стопе одговора извештајних јединица. С обзиром на то да предузетници, микро и мала предузећа представљају извештајне јединице које карактерише најнижа стопа одговора у готово свим статистичким истраживањима, неопходно је да се управо ова група економских субјеката тестира у погледу могућности прибављања тражених података, као и да се садржај упитника прилагоди њиховим специфичностима. Други циљ јесте тестирање процедура и организације оваквог једног истраживања. Истраживање ће, поред контролних, имати и свој истраживачки аспект, будући да ће прикупљени подаци бити подвргнути детаљној статистичкој анализи и биће искоришћени у даљем раду на изради табела понуде и употребе.

Истраживањем ће се прикупљати подаци о трошковима материјалних инпута, трошковима производних и непроизводних услуга, промету робе и залихама инпута и робе привредних друштава и предузетника који се баве делатностима прерађивачке индустрије и трговине. За ове две групе пословних субјеката предвиђена су два посебна упитника. Материјални инпути, роба и трошкови производних и непроизводних услуга груписани су у упитницима према систему Европске статистичке класификације производа и услуга. Извештајне јединице би своје књиговодствене податке требало да рекласификују и сумирају у категорије, тј. групе производа дате у упитнику, имајући у виду назив сваке категорије и кратко објашњење уз назив.

Истраживањем се прикупљају следећи подаци:

- трошкови материјала (сировина, основног, помоћног и осталог материјала, алата и резервних делова који се отписују у моменту пуштања у употребу, компоненти и других материјалних инпута који се књиговодствено третирају као материјал на групи рачуна 51 контног плана – Трошкови материјала);
- промет трговачке робе (на велико и мало), без ПДВ-а;
- проценат трговачке марже;
- структура залиха материјалних инпута и трговачке робе.

Извештајне јединице, статистичке јединице

Основни скуп истраживања и јединице посматрања пилот истраживања јесу привредна друштва и предузетници са шифром из сектора С класификације делатности (КД 2010) – **Прерађивачка индустрија**, и сектора G – **Трговина на велико и мало, поправка моторних возила и мотоцикала**. С обзиром на ограничење у погледу броја извештајних јединица које ће се анкетирати, стратешки су две поменуте делатности утврђене као основни скуп истраживања. Имајући у виду запосленост и учешће у БДП-у, поменуте делатности представљају најважније сегменте националне економије и истовремено секторе чија структура трошкова и расхода пословања показује највећу разноликост и комплексност. Уобичајена пракса, када је реч о инпут и аутпут истраживањима, јесте да се управо ови сектори испитају на највишем степену детаља у погледу горе наведених података о инпутима.

Обухват истраживања

Извештајне јединице истраживања чине активна привредна друштва и предузетници који су регистровани у претходно наведеним секторима Класификације делатности. Избор извештајних јединица у узорак обављен је на основу података Статистичког пословног регистра, података из финансијских извештаја за привредна друштва и података Пореске управе Републике Србије о предузетницима за 2009. годину. Узорак који ће се применити у истраживању јесте тзв. „намеран“ узорак, тј. извештајне јединице су биране према унапред утврђеним критеријумима. Привредна друштва су најпре груписана према општинама седишта, а затим им је додељена шифра подручног одељења РЗС-а које покрива дату општину, те је тако формирано 15 група привредних друштава. Затим, у оквиру сваке од наведених група, привредна друштва груписана су по величини, и то према броју запослених у четири стратума: 0–4, 5–9, 10–49 и 50–249 радника. У оквиру сваког наведеног стратума, избор јединица је обављен према величини промета, тако што су за сваку појединачну делатност биране јединице са највећим прометом. Исти принцип је примењен у избору предузетничких радњи.

Метод, време и извори за прикупљање података

Према утврђеном плану, истраживање ће започети 04. априла 2011. и трајаће два месеца. Биће примењен метод анкетања. Обрачунски период је 2010. година. Користе се два сета питања, тј. два упитника. Први, који се односи на прерађивачку индустрију, и други, који се односи на трговину. Питања која се односе на трошкове производних и непроизводних услуга, трошкова одржавања, као и инсталације сталних средстава, идентична су, док се табеле које се односе на материјалне инпуте и трговачку робу разликују.

Основни извори података који ће се користити јесу подаци финансијског и погонског књиговодства, подаци робног и материјалног књиговодства, као и подаци пописа материјалне имовине, тј. обртних средстава (за залихе) привредног друштва, односно предузетника. С обзиром на то да је сумирање података, према класификацији утврђеној упитником, условљено рачуноводственим софтвером пословног субјекта и његовим аналитичким контним планом како би се извештајним јединицама олакшало попуњавање упитника, допуштена је могућност да се у поља за попуњавање, уместо апсолутних износа, уносе процентуална учешћа појединих инпута или робе у укупним трошковима, односно промету. У том случају, збир процентуалних учешћа морао би да износи укупно 100%, а ову процену требало би да обаве компетентна лица са знањем и искуством у погледу технологије пословања и књиговодствених евиденција пословног субјекта. Изузетак представља табела број 3, у коју је неопходно уписати износе у хиљадама динара. У случају да се извештајна јединица определила да податке уноси у процентима уместо у апсолутним износима, у првом реду сваке табеле, осим табеле 3, налазе се поља за маркирање начина уноса која треба да буду обележена како би се знало да ли је реч о износу у динарима или о учешћима појединих група производа у трошковима, промету и залихама.

Обавеза заштите индивидуалних података

Индивидуални подаци добијени од извештајних јединица представљају службену тајну и не могу се објављивати нити стављати на располагање било ком кориснику. Добијени подаци биће коришћени искључиво за аналитичке и обрачунске сврхе и није планирано објављивање и публикување резултата истраживања у било ком облику.

Списак и дефиниције основних обележја – индикатора

Упитник за прерађивачку индустрију

Упитник за прерађивачку индустрију се састоји од четири табеле:

а) Табела број 1: Трошкови и залихе сировина, репродукционог и осталог материјала – У ову табелу извештајне јединице уносе податке о укупном годишњем износу трошкова материјала (група 51 контног плана – Трошкови материјала – основни, помоћни, остали материјал, гориво и мазиво, алат и инвентар који се у целини отписују у моменту давања на коришћење, резервни делови и компоненте који се уграђују у финалне производе). Материјални инпут су груписани у пет категорија базираних на статистичкој класификацији производа који омогућавају једноставнију идентификацију појединих инпута и попуњавање упитника, а бројеви којима су ове категорије означене означавају почетну цифру шифре сваког појединачног производа у табели. Те групе су следеће:

1. Пољопривредни производи, сирови и необрађени производи биљног и животињског порекла. Обухватају се сирови, непрерађени, производи који су резултат пољопривредне производње индивидуалних пољопривредних произвођача или привредних друштава и предузетника који обављају делатности из области пољопривреде. У случају да је одређени производ претрпео било какву технолошку или производну обраду, дораду и слично (осим основног паковања и амбалажирања), тај производ би требало приказати у оквиру категорије индустријских производа.
2. Сирово шумско дрво – трупци, дрво за огрев и остало шумско дрвеће и производи шумарства у непрерађеном облику.
3. Сiroва риба и плодови мора, алге и други производи рибарства у непрерађеном облику.
4. Производи рударства у непрерађеном облику.
5. Индустријски производи.

У другој и трећој колони ове табеле уписују се подаци о залихама материјалних инпута за које су у првој колони уписани одговарајући износи трошкова. У колони 2, Стање залиха на дан 01. јануара 2010, уписује се почетно, а у колони 3, Стање залиха на дан 31. децембра 2010, уписује се крајње стање залиха према подацима финансијског књиговодства, тј. инвентара залиха обртних средстава.

б) Табела број 2: Трошкови производних и непроизводних услуга, осим услуга текућег и инвестиционог одржавања сталних средстава – Обухватају се све врсте трошкова производних и непроизводних услуга према подацима аналитике финансијског књиговодства привредног друштва, односно предузетничке радње. Ови трошкови не обухватају расходе текућег и инвестиционог одржавања сталних средстава (машина, опреме, уређаја, постројења и сл.) за које је предвиђена посебна табела (табела број 3). Подаци о трошковима производних и непроизводних услуга обухватају трошкове прокњижене на групама 53 и 55 контног плана које је неопходно дистрибуирати према врсти услуге у складу са Класификацијом производа. За услуге обављене на основу уговора о делу, ауторских и других уговора закључених са физичким лицем неопходно је идентификовати врсту услуге и уписати у одговарајући ред. На пример: за услуге уметничког или забавног карактера уписује се износ или процентуално учешће под шифром 6.36.

в) Табела број 3: Трошкови одржавања, поправки и инсталације сталних средстава – Обухватају се трошкови услуга одржавања, поправки и инсталације сталних средстава извршених од стране других лица – привредних друштава или предузетника, дакле, не трошкови интерног одржавања и поправки које обављају службе самог привредног друштва или предузетничке радње. У овој табели посебну пажњу изискује позиција Трошкови инсталације сталних средстава. Реч је о трошковима који се односе на стављање у употребу новонабављених сталних средстава – почевши од састављања делова, уградње компоненти, инсталације различитих врста итд. Овде се обухватају само они трошкови који су резултат услуга трећих лица, тј. не произвођача сталног средства већ другог привредног друштва или предузетника (то може бити и посредник у набавци или трговац). У случају да инсталацију обавља произвођач сталног средства, ови трошкови по правилу представљају компоненту набавне цене тог средства и као такве тешко их је изоловати и утврдити њихов прецизан износ. Због тога се овде узимају у обзир само услуге специјализованих предузећа за ове врсте послова или посредника, тј. трговаца преко којих су стална средства прибављена.

г) **Табела број 4: Трговачка роба** – У ову табелу се, према датим групама производа, уписује промет трговачке робе уколико предузеће поред индустријске делатности обавља и промет робе на мало или велико. Промет се исказује без ПДВ-а и требало би да уписани износ одговара позицији 672 – Приходи од продаје робе из биланса успеха, односно годишњем салду групе рачуна 60 – према контном плану. У складу са књиговодственим подацима или на основу знања и искуства власника или компетентног лица, у суседној колони под називом „Остварена разлика у цени или проценат просечне марже“, уписује се остварена разлика у цени, тј. трговачка маржа у процентима. У случају различитих процената марже за поједине производе који припадају истој групи, уписује се остварени износ марже за дату групу робе или просечну стопу марже која одсликава реалне продајне цене робе у појединим групама. Тај просек би требало да буде еквивалент пондерисаном просеку стопе марже за дату групу производа.

Упитник за трговину

Упитник за трговину састоји се од три табеле:

а) Табела број 1: Трошкови материјала, структура залиха материјала, промет и залихе робе и просечна стопа марже. Из практичних разлога, уместо две посебне табеле са идентичним елементима, ова табела представља заправо комбинацију табела број 1 и број 4 упитника за прерађивачку индустрију за које важе иста објашњења. С обзиром на то да се одређени инпуту могу користити истовремено и као материјални инпут и као трговачка роба (рецимо, средства за чишћење која трговинско предузеће користи за сопствене потребе и која могу бити део њиховог продајног асортимана), податке о трошковима и промету ових производа треба исказати у истом реду али у одговарајућим колонама за инпуте и трговачку робу (промет, маржу и залихе). Када је реч о материјалним инпутима, разлика у односу на табелу број 1 за прерађивачку индустрију је у томе што се траже подаци о залихама само на крају године.

б) Табела број 2 – идентична табели број 2 упитника за прерађивачку индустрију.

в) Табела број 3 – идентична табели број 3 упитника за прерађивачку индустрију.

Ниво репрезентативности података

Када је реч о територијалној репрезентативности података, они се односе искључиво на Републику Србију као целину и није планирана било каква регионализација резултата истраживања. С обзиром на циљ истраживања и метод узорковања, агрегирање података на појединим нивоима Класификације делатности јесте могуће, али са ограниченим степеном репрезентативности, и то искључиво у оквиру поменутих стратума.

Усаглашеност са међународним препорукама, стандардима и праксом

Подаци који се прикупљају истраживањем представљају неопходну информациону основу за израду матрице међуфазне потрошње табела понуде и употребе. Табеле понуде и употребе представљају интегрални део система националних рачуна чији методолошки оквир прописује *Европски систем националних и регионалних рачуна (ESA 95)*, а њихово редовно достављање Евростату предвиђено је Евростатовим програмом трансмисије података. Спровођењем овог истраживања и другим активностима у оквиру Пројекта учињени су значајни помаци у усаглашавању РЗС-а са европском статистичком регулативом и праксом европских земаља. Материјални и нематеријални инпуту у упитнику груписани су према Европској статистичкој класификацији производа CPA 2008 (*Statistical classification of products by activity – CPA 2008*).

ОПИС ОРГАНИЗАЦИЈЕ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање спроводи **Радна група за израду табела понуде и употребе** у оквиру Сектора за националне рачуне, цене и пољопривреду РЗС-а, која је задужена за дефинисање методологије, избор јединица истраживања, израду упитника, надзор и контролу активности на спровођењу истраживања. Дистрибуција и прикупљање података на терену биће реализовани уз помоћ подручних одељења РЗС-а одговорних за избор анкетара и надзор и контролу њиховог рада. За подручје Београда дистрибуција и прикупљање података обављаће се из централе РЗС-а, а послове надзора и контроле обављаће Радна група.

Обавеза подношења упитника темељи се на члану 26. и члану 28, а казнене одредбе за одбијање давања података или давање непотпуних и нетачних података на члану 52. Закона о званичној статистици („Службени гласник РС“, број 104/09).

Истраживање обухвата следеће фазе:

- **Припрема истраживања.** Утврђивање листе извештајних јединица, провера адресних података, прилагођавање упитника и упутства за попуњавање, организација анкетних активности, израда апликација за унос података, штампање образаца и дистрибуција подручним одељењима (фебруар – март).
- **Прикупљање података.** Анкетирање започиње 04. априла 2011. и трајаће два месеца.
- **Пријем и контрола материјала.** Прикупљање попуњених упитника, визуелна и рачунска контрола унетих података, контакт са надлежним особама у случају нетачних података, односно података који недостају, припрема за унос (од 04. априла до 06. јула 2011. године).
- **Унос података и израда резултата.** Ова фаза спроводи се симултано са пријемом материјала и завршава се крајем маја. За унос података биће израђене две апликације за унос, прилагођене различитим типовима образаца. Коначан резултат истраживања представља база података која ће се користити за даље статистичке обраде и анализе.

Резултати истраживања неће бити публиковани и користиће се искључиво за потребе израде табела употребе и понуде.

ИНСТРУМЕНТИ ИСТРАЖИВАЊА

У истраживању се користе следеће класификације:

- Класификација делатности (2010), која је прописана Законом о Класификацији делатности („Службени гласник РС“, број 104/09) и Уредбом Владе Републике Србије („Службени гласник РС“, број 54/10), и која представља општи стандард према којем се обавља разврставање привредних друштава, задруга, установа и других облика организовања у делатности. Ова класификација је усклађена са Европском класификацијом делатности NACE Rev. 2 – *“Nomenclature Generale des Activites Economiques dans l’Union Europeenne”*.
- Европска статистичка класификација производа – *Statistical classification of products by activity – CPA 2008*.

Контакт особе – Дијана Додиг Букилица, лок. 326
Марија Мутавцић, лок. 326
Данијела Дабетих, лок. 237
Душан Гавриловић, лок. 381